

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ФІНАНСІВ І КРЕДИТУ

БАНКІВСЬКЕ КРЕДИТУВАННЯ МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ: СУЧАСНІ ІНСТРУМЕНТИ ТА ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА

Кваліфікаційна робота

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Виконала:

студентка 4 курсу групи 472-2
денної форми навчання
спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа та страхування»

Мельник Катерина Ігорівна _____

Керівник:

доцент кафедри фінансів і кредиту

Харабара Віолетта Миколаївна _____

*До захисту допущено на засіданні кафедри
протокол № _____ від _____ червня 2026 р.*

*Завідувач кафедри фінансів і кредиту
_____ доц. Харабара В.М.*

АНОТАЦІЯ

Мельник К.І. Банківське кредитування середнього та малого бізнесу. Рукопис. Кваліфікаційна робота на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 072 – Фінанси, банківська справа та страхування. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Чернівці, 2026.

В кваліфікаційній роботі досліджені теоретичні та практичні аспекти банківського кредитування малого та середнього бізнесу (МСБ). Визначено роль МСБ в економіці, сутність кредитування та його сучасні інструменти. Досліджено поточний стан і динаміку розвитку кредитування МСБ в Україні в умовах воєнного стану. Проведено оцінку ефективності кредитної діяльності АТ КБ «ПриватБанк» у сегменті фінансування підприємств МСБ. Розглянуто провідний зарубіжний досвід та механізми державної підтримки підприємництва, обґрунтовано перспективні пропозиції щодо вдосконалення системи банківського кредитування МСБ в Україні.

Ключові слова: малий і середній бізнес, банківське кредитування, кредитний портфіль, АТ КБ «ПриватБанк», інструменти фінансування, державна підтримка.

SUMMARY

Melnyk K. Bank lending to medium and small businesses. Manuscript. Qualification work for obtaining the first (bachelor) level of higher education in specialty 072 – Finance, banking and insurance. Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Chernivtsi, 2026.

In the qualification work, the theoretical and practical aspects of bank lending to small and medium-sized businesses (SMEs) are investigated. The role of SMEs in the economy, the essence of lending and its modern tools are determined. The current state and dynamics of SME lending development in Ukraine under martial law are studied. An assessment of the effectiveness of JSC CB "PrivatBank" lending operations in the segment of SME financing was carried out. Leading foreign experience and mechanisms of state support for entrepreneurship are considered, and prospective proposals for improving the system of bank lending to SMEs in Ukraine are justified.

Keywords: small and medium business, bank lending, credit portfolio, JSC CB "PrivatBank", financing tools, state support.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання чужих ідей, результатів і текстів наукових досліджень мають посилання на відповідне джерело.

_____ К.І. Мельник

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ	6
1.1 Сутність та роль малого і середнього бізнесу в економіці	6
1.2. Економічна сутність банківського кредитування	9
1.3. Сучасні інструменти кредитування малого та середнього бізнесу	13
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ	15
2.1. Аналіз сучасного стану банківського кредитування малого та середнього бізнесу в Україні	15
2.2. Оцінка ефективності кредитування АТ КБ «ПриватБанк»	18
підприємств малого та середнього бізнесу	18
РОЗДІЛ 3.....	26
НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ КРЕДИТУВАННЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ	26
3.1. Зарубіжний досвід кредитування малого та середнього бізнесу та можливості його адаптації в Україні.....	26
3.2. Державна підтримка малого та середнього бізнесу	30
3.3. Пропозиції щодо покращення кредитування малого та середнього бізнесу в Україні.....	32
ВИСНОВКИ	38
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	41

ВСТУП

У сучасних умовах воєнного стану та тривалої макроекономічної нестабільності функціонування малого та середнього бізнесу (МСБ) набуває критично важливого значення для національної безпеки та життєздатності економіки України[24]. Саме приватний сектор забезпечує гнучкість ринку, швидку адаптацію до кризових умов, наповнення місцевих бюджетів та підтримку зайнятості населення. Проте успішний розвиток та відновлення підприємств МСБ неможливі без надійного фінансового підґрунтя, головним інструментом якого є саме банківське кредитування [11].

Сьогодні банківський сектор, очолюваний лідером ринку АТ КБ «ПриватБанк»[5], змушений трансформувати свої кредитні політики, балансуючи між активною підтримкою реального сектору економіки та мінімізацією супутніх фінансових ризиків [21]. Дослідження практичних аспектів, інструментів та ефективності фінансування бізнесу є фундаментальним як для вдосконалення внутрішніх банківських стратегій, так і для формування дієвої державної політики, зокрема через пільгові програми на кшталт «Доступні кредити 5–7–9%» [29]. Все це зумовлює високу актуальність, теоретичну та практичну значущість обраної теми кваліфікаційної роботи.

Теоретичні засади функціонування кредитного ринку та сутності кредиту як економічної категорії активно досліджували у своїх працях вітчизняні науковці, зокрема О.В. Дзюблук [12], Г. Миськів, Н.В. Приймак [30]. Питання трансформації та значення кредитної діяльності банків в умовах фінансових криз перебувають у фокусі уваги І.О. Доценко та В.В. Доценко [14].

Окремим аспектам розвитку мікрокредитування, оптимізації фінансових механізмів підтримки бізнесу та безпеки банківської діяльності присвячено наукові праці С. Андроса [1], А.М. Вергуна[9], В.Ж. Артура [2] та Ю.В. Дятлової [15]. Проте, попри значний масив досліджень, швидкі зміни в економіці України протягом 2024–2026 років потребують оновленого аналізу практичної ефективності кредитування МСБ на прикладі конкретних банківських установ.

Метою дослідження є оцінка сучасної ефективності банківського кредитування підприємств малого та середнього бізнесу та визначення перспективних напрямів його оптимізації на основі вітчизняного та світового досвіду.

Для досягнення поставленої мети було сформульовано та вирішено такі завдання:

- визначити теоретичну сутність банківського кредиту та його безпосередній вплив на розвиток підприємств МСБ;
- розкрити базові фінансові механізми та інструменти банківського кредитування малого і середнього бізнесу;
- охарактеризувати сучасний стан та специфіку розвитку кредитування МСБ в Україні в умовах макроекономічних викликів;
- виконати комплексний аналіз та оцінку ефективності кредитування підприємств МСБ на прикладі АТ КБ «ПриватБанк»;
- дослідити передовий світовий досвід застосування фінансових механізмів підтримки та кредитування малого бізнесу;
- обґрунтувати оптимальну стратегію подальшої державної політики та банківських інструментів щодо якісного кредитного забезпечення МСБ в Україні.

Об'єктом дослідження є кредитна політика та практична діяльність банківських установ на ринку фінансових послуг України.

Предметом дослідження є практичні аспекти організації й оцінки ефективності банківського кредитування суб'єктів малого та середнього бізнесу на прикладі АТ КБ «ПриватБанк».

Методи дослідження. Методологічною основою роботи є загальнонаукові та емпіричні методи дослідження. У процесі написання роботи використовувалися: методи дедукції та індукції, системний підхід, порівняльний аналіз та контент-аналіз (при дослідженні теорії та нормативної бази); методи вертикального, горизонтального, коефіцієнтного та балансового аналізу, а також графічний метод (при оцінці фінансових показників та кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк») [3,4].

Інформаційною базою дослідження слугували законодавчі та нормативно-правові акти України [10, 17, 18, 28], офіційні статистичні дані та аналітичні звіти Нацбанку України [20, 21, 22, 23], внутрішні матеріали та річна фінансова звітність АТ КБ «ПриватБанк» за досліджувані роки [3, 4, 5], а також праці провідних вітчизняних та зарубіжних економістів.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що сформульовані висновки, аналітичні розрахунки та запропоновані рекомендації щодо оптимізації фінансових механізмів можуть бути використані менеджментом комерційних банків для підвищення якості кредитного портфеля, а також підприємцями для оптимізації залучення кредитних ресурсів.

Обсяг і структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Текст роботи містить 10 таблиць та 4 рисунки.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ

1.1 Сутність та роль малого і середнього бізнесу в економіці

У сучасних умовах розвитку економіки питання функціонування малого і середнього бізнесу набуває особливої актуальності. Це зумовлено тим, що саме цей сектор є важливим елементом формування ринкового середовища, забезпечує гнучкість економіки та її здатність швидко адаптуватися до змін. Особливого значення розвиток МСБ набуває для країн з перехідною економікою, зокрема України, де тривають процеси трансформації господарської системи. Як зазначає Й. Шумпетер, підприємництво виступає рушійною силою економічного розвитку, забезпечуючи впровадження інновацій та структурні зміни [34].

Як зазначається у наукових дослідженнях, «розв'язання проблем економічного і соціального розвитку будь-якої держави з перехідною економікою потребує розвитку підприємницької діяльності, насамперед малого бізнесу» [24, с. 54]. Це пояснюється тим, що малі підприємства здатні оперативно реагувати на зміни економічного середовища та ефективно використовувати наявні ресурси.

У науковій літературі поняття «малий бізнес» і «мале підприємництво» часто використовуються як тотожні, однак між ними існує певна відмінність. Бізнес є більш широким поняттям, оскільки охоплює всі економічні відносини між учасниками ринку, включаючи не лише підприємців, але й споживачів, працівників та державу. Підприємництво ж пов'язане безпосередньо зі створенням і веденням власної справи з метою отримання прибутку. У цьому контексті П. Друкер підкреслює, що підприємництво полягає у здатності знаходити зміни, реагувати на них та використовувати як можливості для розвитку.

З економічної точки зору малий бізнес – це самостійна, систематична діяльність суб'єктів господарювання, що здійснюється на власний ризик і спрямована на отримання прибутку. Водночас він є не лише економічною категорією, а й важливим соціальним явищем, оскільки сприяє формуванню активної частини населення, здатної до самореалізації та розвитку.

Визначення малого і середнього бізнесу в різних країнах здійснюється за допомогою різних критеріїв. Найчастіше використовуються такі показники, як чисельність працівників, обсяг доходу, вартість активів тощо [36]. У науковій практиці виділяють кількісний, якісний та комбінований підходи до визначення МСБ. Зокрема, комбінований підхід передбачає врахування не лише статистичних показників, але й особливостей управління підприємством, його незалежності та частки на ринку.

Малий і середній бізнес є невід'ємною складовою ринкової економіки. Історично саме дрібнотоварне виробництво стало основою формування конкурентного середовища. Як зазначав А. Сміт, конкуренція виступає важливим механізмом, який спрямовує економічну діяльність у напрямі досягнення загального добробуту суспільства [32]. У сучасній економіці МСБ співіснує з великим бізнесом, доповнюючи його та забезпечуючи більш ефективне функціонування економічної системи.

Особливістю малого бізнесу є його масовість і доступність. Саме цей сектор є найбільш чисельним і поширеним, що робить його важливим інструментом залучення населення до економічної діяльності. Крім того, він відіграє ключову роль у формуванні середнього класу, який є основою стабільного розвитку суспільства.

Роль малого і середнього бізнесу в економіці проявляється через виконання ряду важливих функцій.

По-перше, МСБ сприяє розвитку конкуренції. Завдяки значній кількості підприємств і їхній гнучкості формується конкурентне середовище, яке стимулює підвищення якості продукції та ефективність виробництва. Малий бізнес є антимонопольним за своєю природою, оскільки перешкоджає надмірній концентрації ринку.

По-друге, малий бізнес забезпечує гнучкість економіки. Він швидко реагує на зміни попиту, адаптується до нових умов та впроваджує нові товари і послуги.

По-третє, МСБ відіграє важливу роль у розвитку інновацій. Завдяки меншій бюрократичності та більшій свободі у прийнятті рішень малі підприємства часто стають джерелом нових ідей і технологій.

По-четверте, значною є роль малого бізнесу у вирішенні проблеми зайнятості. За статистичними даними, у розвинених країнах цей сектор забезпечує від 60% до 80% робочих місць [48]. Зокрема, «у середньому малий і середній бізнес забезпечує не менше 80% зайнятості щороку» [50, с. 14].

По-п'яте, малий бізнес сприяє соціальній стабільності, формуючи середній клас і зменшуючи соціальну нерівність. У цьому контексті М. Фрідман зазначав, що економічна свобода є важливою передумовою політичної свободи та розвитку демократичного суспільства [33].

Для кращого розуміння сутності та значення малого бізнесу доцільно узагальнити його основні характеристики та функції (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Суть та значення малого бізнесу

Як видно з наведеного рисунка, малий бізнес має комплексний вплив на економіку, поєднуючи економічні, соціальні та інституційні функції.

У міжнародному контексті роль МСБ також є надзвичайно важливою. Дослідження показують, що в багатьох країнах частка малого і середнього бізнесу у валовому національному продукті становить від 30% до 70%, що свідчить про його вагомий внесок у розвиток економіки. «Внесок малих і середніх підприємств

в економіку є значним... вони визнаються важливим чинником досягнення високих темпів економічного зростання» [54].

Водночас розвиток МСБ в Україні супроводжується певними труднощами. Серед основних проблем можна виділити складність адміністративних процедур, обмежений доступ до фінансових ресурсів, високий рівень бюрократії та інші бар'єри. Це потребує активної державної підтримки, яка має включати податкові стимули, фінансову допомогу та створення сприятливого бізнес-середовища [13, 29].

Отже, малий і середній бізнес є важливим структурним елементом економіки, який забезпечує її динамічний розвиток, сприяє зайнятості населення та формуванню конкурентного середовища. Його значення особливо зростає в умовах економічних трансформацій, коли саме від ефективності функціонування МСБ залежить успішність реформ і загальний розвиток держави.

1.2. Економічна сутність банківського кредитування

У сучасних умовах розвитку ринкової економіки банківське кредитування відіграє важливу роль у забезпеченні безперервності господарських процесів та ефективного функціонування економічної системи загалом. Саме через механізм кредитування здійснюється перерозподіл фінансових ресурсів між суб'єктами господарювання, що сприяє активізації інвестиційної діяльності, розвитку підприємництва та економічному зростанню.

Разом з тим, незважаючи на значну кількість наукових досліджень, питання економічної сутності кредиту та банківського кредитування залишається дискусійним. Як зазначається у наукових працях, відсутність єдиного підходу до трактування категорії «кредит» призводить до різних, інколи суперечливих визначень, що ускладнює формування ефективної системи кредитних відносин [12, с. 7].

У загальному розумінні кредит виникає як об'єктивна необхідність у процесі розвитку товарно-грошових відносин. Його поява пов'язана з нерівномірністю руху

капіталу, коли в одних суб'єктів господарювання тимчасово вивільняються кошти, тоді як інші відчують потребу в додаткових фінансових ресурсах. Саме кредит дозволяє усунути цю диспропорцію, забезпечуючи ефективне використання наявних ресурсів в економіці[6].

За своєю сутністю кредит являє собою систему економічних відносин, що виникають між кредитором і позичальником з приводу передачі вартості у тимчасове користування на умовах повернення, строковості та платності [30]. При цьому важливо підкреслити, що кредит поєднує у собі не лише економічний, а й соціальний аспект, оскільки базується на довірі між учасниками кредитних відносин.

Як справедливо зазначав М. Х. Бунге, «кредит є втіленою довірою, яка ґрунтується на впевненості у поверненні позичених коштів і отриманні винагороди за їх використання» [8, с. 45]. Таким чином, довіра виступає фундаментальною основою кредитних відносин і визначає можливість їх існування.

У науковій літературі існують різні підходи до визначення сутності кредиту. Найбільш поширеним є підхід, відповідно до якого кредит розглядається як форма руху позичкового капіталу, що надається у користування на умовах повернення та платності[11]. Проте деякі дослідники критикують таке визначення, вказуючи на його обмеженість, оскільки воно не враховує різноманіття форм кредитних відносин та їх функціональне призначення [12].

З історичної точки зору, розвиток теорії кредиту здійснювався у межах двох основних напрямів: натуралістичної та капіталоутворюючої теорій. Представники натуралістичної теорії, зокрема А. Сміт, Д. Рікардо та Ж.-Б. Сей, розглядали кредит як механізм перерозподілу вже існуючих ресурсів[32]. На їхню думку, банки виступають лише посередниками, які акумулюють тимчасово вільні кошти і передають їх у користування іншим суб'єктам господарювання.

Натомість прихильники капіталоутворюючої теорії, серед яких Дж. Ло та Й. Шумпетер, підкреслювали активну роль банків у створенні капіталу. Зокрема, Й. Шумпетер зазначав, що «банки створюють кредит, тобто формують нові депозити у процесі кредитування, а не просто перерозподіляють уже існуючі ресурси» [34, с.

92; 49]. Це свідчить про те, що кредит може виступати не лише інструментом перерозподілу, а й фактором економічного розвитку.

Сучасна економічна наука розглядає кредит як багатогранну категорію, що поєднує елементи обох підходів. З одного боку, кредит забезпечує перерозподіл фінансових ресурсів, а з іншого — сприяє створенню додаткового капіталу та активізації економічної діяльності.

Важливою складовою кредитних відносин є принципи кредитування, до яких належать повернення, строковість, платність, забезпеченість та цільове використання коштів[6, 11]. Дотримання цих принципів є необхідною умовою ефективного функціонування банківської системи та мінімізації кредитних ризиків. Для більш наочного розуміння організації процесу кредитування доцільно розглянути структуру механізму банківського кредитування (рис. 1.2).

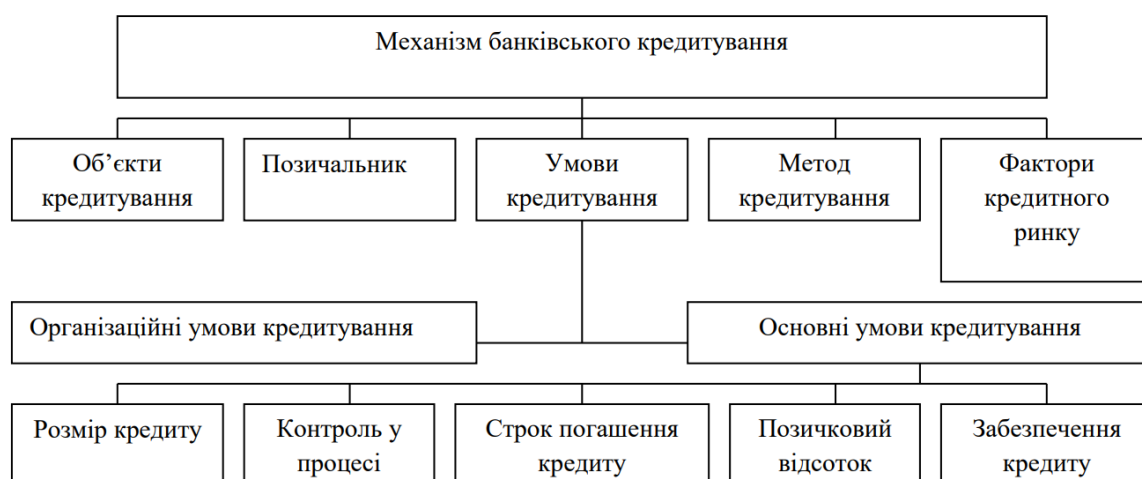

Рис. 1.2. Структура механізму банківського кредитування

Як видно з рисунка, механізм банківського кредитування включає такі ключові елементи, як об'єкти кредитування, позичальник, умови та методи кредитування, а також фактори кредитного ринку. Особливе місце займають умови кредитування, які поділяються на організаційні та основні. До організаційних умов належать, зокрема, порядок надання кредиту та контроль у процесі його використання, тоді як основні умови охоплюють розмір кредиту, строк його погашення, рівень позичкового відсотка та забезпечення кредиту. Така

структуризація дозволяє більш чітко зрозуміти механізм функціонування кредитних відносин та їх практичну реалізацію в діяльності банків.

Законодавче трактування кредиту в Україні також має свої особливості. Відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність», банківський кредит визначається як зобов'язання банку надати позичальнику грошові кошти на умовах повернення, платності та строковості [17]. У цьому визначенні акцент робиться саме на правовій природі кредиту як договірною зобов'язання.

Водночас Податковий кодекс України розглядає кредит у двох формах — товарній та фінансовій, що свідчить про різноманітність проявів кредитних відносин у сучасній економіці [28]. Така різниця у підходах до визначення кредиту підтверджує складність та багатогранність цієї економічної категорії.

Особливу роль банківське кредитування відіграє у забезпеченні економічного розвитку. Воно сприяє розширенню виробництва, підвищенню рівня зайнятості, впровадженню інновацій та зростанню конкурентоспроможності економіки. Водночас надмірне розширення кредиту може призводити до негативних наслідків, зокрема фінансових криз.

Як зазначав А. Маршалл, «безмежне розширення кредиту є однією з причин економічних потрясінь, тому його використання повинно здійснюватися в межах економічної доцільності» [47, с. 112]. Це підкреслює необхідність державного регулювання кредитної діяльності та забезпечення її стабільності.

Сучасні дослідження також підтверджують, що кредит відіграє ключову роль у формуванні економічних циклів. Зокрема, за даними досліджень Банку міжнародних розрахунків, кредитна активність тісно пов'язана з фазами економічного розвитку та може як стимулювати зростання, так і посилювати кризові явища [35].

Отже, банківське кредитування є складною економічною категорією, що поєднує в собі елементи фінансових, економічних та правових відносин. Воно виступає важливим інструментом розвитку економіки, забезпечуючи ефективний розподіл ресурсів, підтримку господарської діяльності та стимулювання економічного зростання. Водночас ефективність кредитування значною мірою

залежить від рівня розвитку фінансової системи, дотримання принципів кредитування та ефективності державного регулювання.

1.3. Сучасні інструменти кредитування малого та середнього бізнесу

Сучасні інструменти кредитування малого та середнього бізнесу (МСБ) формуються під впливом цифровізації фінансового сектору, зростання конкуренції між банками та фінтех-компаніями, а також змін у поведінці самих підприємців, які дедалі частіше очікують швидкого доступу до фінансування без складних бюрократичних процедур. Якщо раніше кредитування МСБ асоціювалося переважно з класичними банківськими кредитами під заставу, то сьогодні ринок став значно більш гнучким і багат шаровим [7].

Одним із ключових сучасних інструментів є цифрове кредитування (digital lending), яке базується на автоматизованій оцінці кредитоспроможності клієнта. Банки та фінтех-компанії використовують скорингові моделі, що аналізують не лише фінансову звітність, а й альтернативні дані: рух коштів по рахунках, податкову історію, активність бізнесу в онлайн-середовищі [52]. Це суттєво скорочує час ухвалення рішення — іноді до кількох хвилин [53].

Також активно розвивається сегмент кредитування через фінтех-платформи (peer-to-business lending), де фінансування бізнесу відбувається безпосередньо через цифрові сервіси, які поєднують інвесторів і позичальників [44]. Такі платформи часто пропонують більш гнучкі умови, хоча й супроводжуються вищими ризиками, які компенсуються диверсифікацією портфелів інвесторів [45].

Окремо варто виділити державні та міжнародні програми підтримки МСБ, які реалізуються через банки-партнери. Вони передбачають часткову компенсацію процентних ставок або гарантії за кредитами, що знижує ризики для фінансових установ і полегшує доступ бізнесу до ресурсів [13, 29]. В Україні подібні механізми активно підтримуються через програми розвитку підприємництва та співпрацю з міжнародними фінансовими організаціями [39, 41].

Ще одним сучасним інструментом є револьверні кредитні лінії та овердрафти нового покоління, які інтегруються безпосередньо в бізнес-акаунти клієнтів. Це дозволяє підприємствам оперативно покривати касові розриви без подання окремих заявок на кредит щоразу. У поєднанні з мобільними банківськими застосунками це створює майже безперервний доступ до ліквідності [7].

З точки зору тенденцій ринку, спостерігається поступове зменшення частки класичних довгострокових кредитів і зростання популярності швидких цифрових продуктів. Нижче наведено узагальнену динаміку структури кредитування МСБ (умовні орієнтовні дані для аналітичного відображення тенденції):

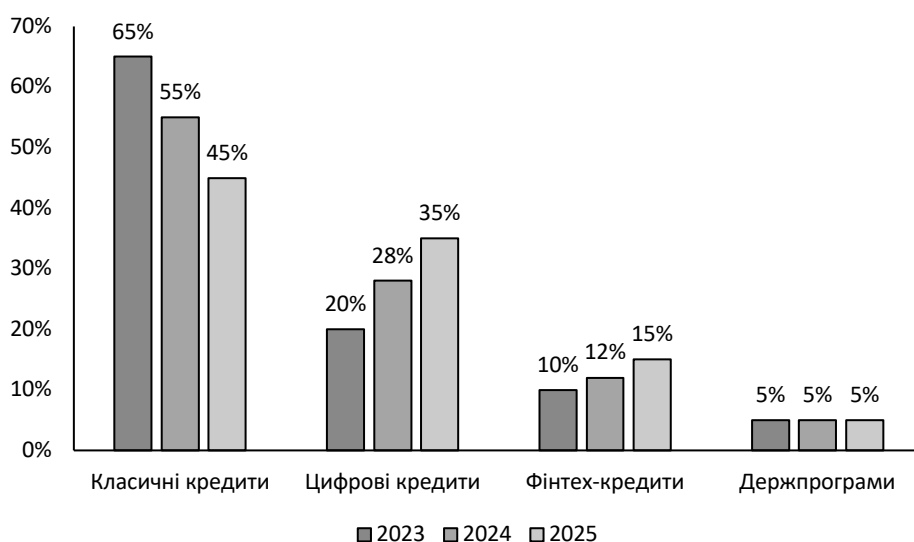

Рис. 1.3. Структура інструментів кредитування МСБ у 2023–2025 рр.

Візуалізація цього графіка дозволяє зробити висновок, що ринок кредитування МСБ рухається в бік цифровізації та зменшення залежності від традиційних банківських продуктів. Це відповідає загальносвітовим тенденціям розвитку фінансових технологій, де швидкість прийняття рішень і доступність ресурсів стають ключовими конкурентними перевагами [48].

Таким чином, сучасні інструменти кредитування МСБ формують більш гнучку фінансову екосистему, в якій бізнес отримує доступ до капіталу швидше, але водночас стикається з новими викликами — зокрема необхідністю цифрової прозорості та підвищеними вимогами до фінансової дисципліни [20].

РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ

2.1. Аналіз сучасного стану банківського кредитування малого та середнього бізнесу в Україні

У 2023–2025 роках кредитування малого та середнього бізнесу в Україні було у досить досить складних умовах. Основні причини цього — воєнні ризики, висока облікова ставка НБУ, яка робила кредити дорогими, та загальна невпевненість в економіці країни. Все це сильно гальмувало розвиток цього напрямку. Через такі умови банківському сектору потрібно було перейти на більш обережну модель кредитування, де основний акцент робився на зниження ризиків і підтримку ліквідності, а не на агресивне розширення кредитних портфелів [21].

Згідно зі звітом Національного банку України, «відновлення кредитування бізнесу відбувається поступово та значною мірою залежить від державних програм підтримки та інструментів зниження кредитного ризику» [20, с. 18]. Це фактично означає, що ринок МСБ-кредитування в Україні зараз не є повністю ринковим, оскільки значна частина його динаміки формується через державні механізми стимулювання.

Додатково Світовий банк підкреслює, що «доступ до фінансування для малого та середнього бізнесу є критичним фактором економічного відновлення у країнах з підвищеними ризиками та нестабільністю» [53, с. 42]. У випадку України ця теза напряму відображає реальність, адже саме МСБ формує значну частину зайнятості та внутрішнього ринку [24].

У 2023–2025 роках структура кредитування МСБ в Україні старається відновитися після кризового періоду. Найбільші обсяги кредитування стабільно формуються у ПриватБанку, який утримує лідерські позиції завдяки масовому обслуговуванню малого бізнесу, цифровізації процесів та активній участі у державній програмі «5-7-9%» [5, 29]. Далі за обсягами кредитного портфеля йдуть Ощадбанк [25], Укрексімбанк [27], Райффайзен Банк [31] та ПУМБ [26], які формують другу групу ключових кредиторів МСБ в Україні.

Таблиця 2.1

Динаміка кредитування малого та середнього бізнесу у провідних банках
України у 2023–2025 рр., млн грн

Банк	2023	2024	2025	2024/2023	2025/2024
ПриватБанк	182 500	201 800	224 600	+19 300	+22 800
Ощадбанк	96 400	104 900	112 300	+8 500	+7 400
Укрексімбанк	78 200	82 600	88 900	+4 400	+6 300
Райффайзен Банк	64 700	71 300	78 500	+6 600	+7 200
ПУМБ	59 800	66 200	73 900	+6 400	+7 700

Джерело: побудовано на основі даних [22, 23, 25, 26]

Якщо подивитися на дані, то кредити для МСБ видають усі банки, проте темпи у кожного свої. Найбільш активне зростання характерне для ПриватБанку, що пояснюється його масштабністю, розвиненою цифровою інфраструктурою та найширшим охопленням малого бізнесу в країні [4].

Ощадбанк і Укрексімбанк ростуть не так швидко, зате демонструють вищу стабільність. Вони є державними структурами, тому їхня головна задача — підтримувати стратегічні сектори: аграрний сегмент, енергетику та інфраструктурні проєкти [27]. Райффайзен Банк і ПУМБ працюють у жорсткій конкуренції, тому виграють за рахунок оперативності. Вони швидше ухвалюють рішення по кредитах та пропонують більш персоналізовані умови для середнього бізнесу [26, 31].

Варто додати, що зараз конкуренція між банками — це фактично технологічне протистояння. У 2023–2025 роках перемагає той, хто краще автоматизував видачу кредитів і зробив зручний онлайн-банкінг [7]. Замість офіційних бланків банки все частіше дивляться на реальну активність: як часто приходять гроші на рахунок і на що вони витрачаються. Це допомагає їм швидше вирішувати, чи давати кредит, не чекаючи на купу довідок.

Особливо це характерно для ПриватБанку та Райффайзен Банку, де цифрові канали обслуговування дозволяють суттєво скоротити час ухвалення кредитного рішення [5, 31]. У результаті кредитування МСБ стає більш доступним, але водночас більш стандартизованим, що знижує індивідуальний підхід до окремих позичальників.

У реальному житті підприємцям мало просто вигідної ставки. Вони дивляться на інші речі — від того, як працює підтримка, до швидкості оформлення документів. Якщо банк пропонує дешевий кредит, але з ним неможливо працювати оперативно, бізнес піде до іншого. Особливо важливим фактором у 2024–2025 роках стає саме швидкість доступу до кредитних ресурсів, оскільки бізнес працює в умовах високої волатильності грошових потоків. У цьому контексті цифрові банки та банки з розвиненими онлайн-платформами отримують конкурентну перевагу, навіть за умови дещо вищих номінальних ставок.

Важливо також зазначити, що у структурі попиту на кредити МСБ спостерігається чіткий зсув у бік короткострокового фінансування. Це пояснюється тим, що підприємства в умовах високої невизначеності уникають довгострокових фінансових зобов'язань і прагнуть зберігати максимальну ліквідність [22].

Водночас відбувається трансформація підходів до оцінки позичальників. Банки поступово відходять від виключно класичного аналізу фінансової звітності та застави, переходячи до більш комплексних моделей оцінки ризику. У таких моделях враховуються не лише фінансові показники, але й транзакційна активність клієнта, податкові дані та загальна бізнес-поведінка [46].

Це дозволяє розширити доступ до кредитування для тих підприємств, які раніше не відповідали традиційним банківським вимогам, особливо у сегменті малого та мікробізнесу. Водночас така трансформація підвищує залежність банків від якості цифрових даних та рівня розвитку фінансової інфраструктури [7].

Отже, у 2023–2025 роках банківське кредитування МСБ в Україні не просто відновлюється після кризи, а проходить через суттєві структурні зміни. Хоча обсяги виданих кредитів зростають, цей процес усе ще сильно залежить від державної допомоги, загальної ситуації в економіці та поточних фінансових ризиків.

На ринку й надалі домінує ПриватБанк [4], тоді як інші державні фінустанови зосереджені переважно на фінансуванні стратегічно важливих галузей [25]. Приватні ж гравці, як-от Райффайзен Банк чи ПУМБ, змагаються за клієнтів через гнучкі тарифи та якісне обслуговування [26, 31].

Паралельно з цим кредитування стає все більш технологічним: банки переходять на автоматичні скорингові системи та аналіз «великих даних». З одного боку, це спрощує отримання грошей для бізнесу, але з іншого — змушує підприємців ставати більш прозорими та краще вести свою звітність.

2.2. Оцінка ефективності кредитування АТ КБ «ПриватБанк» підприємств малого та середнього бізнесу

Кредитування малого та середнього бізнесу (МСБ) у ПриватБанку протягом 2024–2026 років чітко показує позитивну динаміку. Навіть попри воєнний стан та постійні коливання в економіці, банк активно фінансує бізнес-клієнтів — як для поповнення їхнього оборотного капіталу (на поточні закупівлі, зарплати тощо), так і на довгострокові інвестиції [5]. Найбільш помітне зростання кредитного портфеля МСБ припадає саме на період 2024–2026 років. Головні причини цього — швидка адаптація українських підприємців до роботи в кризових умовах та активна підтримка з боку держави, насамперед через відому програму «Доступні кредити 5–7–9%» [29].

Якщо подивитися на цифри, то у 2024 році банк зробив серйозний ривок у кредитуванні: загальний обсяг виданих коштів перевищив 100 млрд грн, що стало історичним рекордом і показало, що бізнес починає відновлюватися [3]. У 2025 році ПриватБанк закріпив за собою статус головного кредитора МСБ в Україні. Достатньо сказати, що банк щодня видавав підприємцям у середньому близько 160 млн грн нових кредитів [5]. У 2026 році ця тенденція продовжилася: банк упевнено тримає лідерство на ринку, постійно спрощуючи умови для бізнесу та збільшуючи ліміти на фінансування без зайвої застави [4].

Отже, загальний тренд досліджуваного періоду — це стабільне і швидке зростання обсягів кредитування МСБ. Це ще раз доводить, що ПриватБанк сьогодні є опорним фінансовим інститутом для українського приватного сектору.

Детальніше динаміку обсягів та структуру кредитів за 2024–2026 роки можна побачити в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Динаміка обсягу та частки кредитів МСБ АТ КБ «ПриватБанк» у 2024–2026

рр.

Показники	2024		2025		2026		Відносне відхилення, %		
	млн, грн	частка, %	млн, грн	частка, %	млн, грн	частка, %	2025 від 2024	2026 від 2025	2026 від 2024
Кредити підприємств ам малого та середнього бізнесу (МСП)	142 000	9,2	156 000	10,1	170 000	10,8	9,86	8,97	19,72
Дебіторська заборгованість за фінансовим лізингом – підприємств а малого та середнього бізнесу (МСП)	2 300	0,15	2 600	0,17	2 900	0,19	13,04	11,54	26,09
Всього кредитів та авансів клієнтам, загальна сума	1 545 000	100	1 540 000	100	1 700 000	100	-0,32	10,39	10,03

Джерело: побудовано на основі фінансової звітності банку [3, 4, 5]

Щодо структури кредитного портфеля МСБ у 2024–2026 роках, то вона є дуже різноманітною (диверсифікованою). Банк не фокусується на чомусь одному, а намагається закривати різні потреби підприємств за допомогою лінійки продуктів: кредитних ліній, бізнес-овердрафтів, інвестиційних кредити, лізингу та пільгової програми «5-7-9%»[4, 29].

Один із найпопулярніших інструментів у 2024–2026 роках — це кредитні лінії для поповнення обігових коштів (строком до 36 місяців). Вони бувають відновлювальними та невідновлювальними. Для мікробізнесу банк пропонує суми

від 100 тис. до 10 млн грн, а для малого та середнього — до 50 млн грн. Головний плюс тут у тому, що підприємство може брати гроші частинами (траншами) у межах свого ліміту, повертати їх і брати знову. Це допомагає бізнесу уникати браку грошей на поточні потреби й не переплачувати зайві відсотки.

Для швидкого перекриття «дірок» у бюджеті (коли треба терміново видати зарплату, заплатити податки чи розрахуватися з постачальниками, а гроші від клієнтів ще не прийшли) бізнес активно бере овердрафти. Максимальний ліміт овердрафту в ПриватБанку становить 4 млн грн, а користуватися грошима безперервно можна до 90 днів. Підприємці дуже люблять цей продукт, тому що для нього не потрібна застава, оформлюється він швидко через додаток «Приват24 для бізнесу», а відсотки нараховуються лише на ту суму, яку компанія реально «пішла в мінус».

Окрім поточних витрат, банк активно підтримує довгострокові плани підприємств через інвестиційні кредити (на купівлю обладнання, транспорту, нерухомості чи модернізацію виробництва). Тут працює вигідна програма «Легкі інвестиції» та класичні кредити на строк до 5 років із сумами до 50 млн грн. Те, що доля таких кредитів росте, показує важливий зсув: бізнес переходить від тактики «просто вижити» до довгострокового розвитку.

Також хорошим інструментом став фінансовий лізинг. Він дозволяє підприємствам купувати техніку чи автомобілі з мінімальним першим внеском, розбиваючи залишок вартості на строк до 5 років. Завдяки партнерським програмам ПриватБанку з виробниками, відсоткові ставки тут мінімальні. Це рятує компанії від необхідності витягати великі суми з обігу, що критично важливо в нинішніх умовах.

Звісно, фундаментом усієї підтримки залишається державна програма «Доступні кредити 5-7-9%» [29]. ПриватБанк видає за нею найбільше кредитів у країні. Бізнес може отримати до 50 млн грн під реальні 5%, 7% або 9% річних. Ця програма зараз «вшита» практично в усі кредити банку — від купівлі трактора для фермера до фінансування генераторів та сонячних станцій для енергонезалежності компаній [5].

Додатково у 2024–2026 роках ПриватБанк почав ще активніше залучати гроші від міжнародних партнерів та спеціальних фондів. Окрім урядової програми «5-7-9%», клієнтам доступні безповоротні державні гранти на відкриття та розширення власної справи, спільні програми кредитування з Європейським банком реконструкції та розвитку (ЄБРР) для модернізації виробництва, а також спеціальні інструменти від Експортно-кредитного агентства (ЕКА) [13, 40] для підтримки підприємств-експортерів. Повний перелік, детальні умови та критерії відбору для бізнесменів за всіма цими ключовими програмами підтримки зведено у Додатку А.

Через такі партнерські угоди, де держава або міжнародні донори беруть на себе частину фінансових ризиків, ПриватБанк зміг стабільно видавати кредити навіть тим підприємствам, у яких банально не вистачає власної якісної застави.

Підсумовуючи, можна сказати, що структура портфеля МСБ у ПриватБанку є збалансованою: банк успішно допомагає бізнесу вирішувати як щоденні проблеми з ліквідністю, так і фінансує великі інвестиційні проєкти, що робить його ключовим рушієм відновлення української економіки.

Щоб оцінити реальну ефективність такого кредитування, варто подивитися, як банк балансує між видачею нових кредитів та управлінням ризиками. Розрахунки резервів під очікувані збитки (ECL) ведуться за міжнародним стандартом МСФЗ 9 на основі офіційних фінансових звітів банку (ознайомитися з формами фінансової звітності АТ КБ «ПриватБанк» за досліджувані роки можна у Додатку Б) [46]. На рисунку 2.1 чітко видно загальні масштаби кредитних вкладень банку за 2024–2025 роки.

Оскільки обсяги кредитування великі, банк змушений діяти обережно і відкладати кошти в резерви. Динаміку цих резервів під можливі збитки показано на рисунку 2.2.

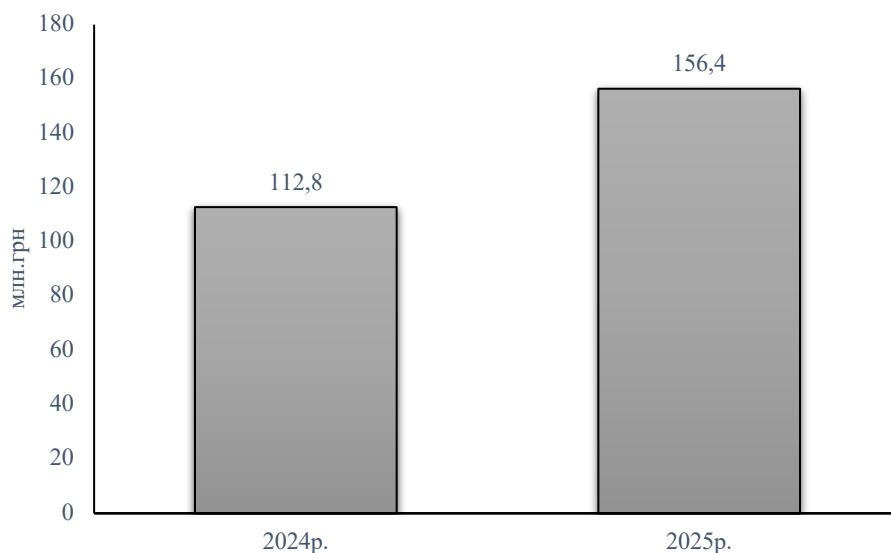

Рисунок 2.1. Динаміка кредитів та авансів клієнтам АТ КБ «ПриватБанк» у 2024–2025 рр., млн грн

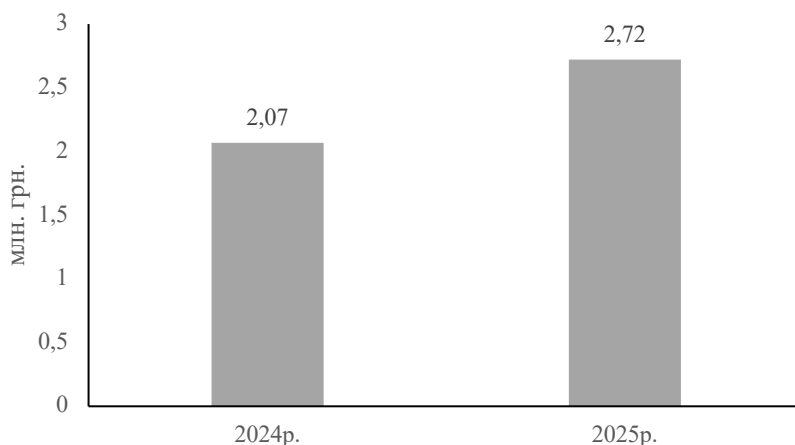

Рисунок 2.2. Динаміка резервів під очікувані кредитні збитки (ECL) у 2024–2025 рр., млн грн

Зростання резервів майже на 31% у 2025 році не означає, що все погано. Навпаки, це свідчить про те, що банк тверезо оцінює воєнні ризики та страхує себе від можливих невиконань. Це робить ПриватБанк фінансово стійким [20]. Якісні характеристики сформованого кредитного портфеля відображені у таблиці 2.3, де активи класифіковані за рівнями кредитного ризику відповідно до МСФЗ 9 [46].

Таблиця 2.3

Структура кредитного портфеля за рівнем надійності позичальників у 2024–
2025 рр., тис. грн

Показники	2024	2025
Кредити з низьким ризиком (стандартні)	112 761 275	156 362 304
Кредити з підвищеним ризиком	6 199 140	8 449 287
Проблемні та знецінені кредити	6 013 144	6 251 442

Як бачимо, більша частина портфеля — це стандартні кредити з низьким ризиком. Це величезний плюс для банку, адже саме вони приносять стабільний дохід. Те, що трохи зросли кредити з підвищеним ризиком, цілком логічно: банк став активніше фінансувати нових та менших клієнтів у складні часи. Головне, що проблемні кредити (NPL) практично не зростають, тобто банк жорстко контролює повернення грошей [21]. Також захистом для банку є застава. Дані про заставне забезпечення наведено в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Оцінка заставного забезпечення кредитного портфеля МСБ у 2024–2025 рр.,
млн грн

Показники	2024	2025	Відхилення 2025/2024, млн грн	Відхилення, %
Кредити з надлишковим забезпеченням (справедлива вартість застави)	7558	19 853	12 295	162,7
Кредити з недостатнім забезпеченням (справедлива вартість застави)	664	6 034	5 370	808,1
Загальна вартість забезпечення кредитів МСП	8 222	25 887	17 665	214,9

Джерело: розраховано на основі даних [3, 4]

Водночас позитивною тенденцією є покращення рівня забезпеченості кредитного портфеля. Загальна вартість заставного майна за аналізований період зросла більш ніж утричі (+214,9%), що свідчить про посилення захищеності банку від кредитних ризиків. Найбільше зростання спостерігалось у сегменті кредитів із надлишковим забезпеченням, де вартість застави суттєво перевищує суму заборгованості. Разом із тим збільшення частки кредитів із недостатнім забезпеченням пов'язане насамперед із активним розвитком програм овердрафтного кредитування та мікрокредитування, які часто надаються без матеріальної застави, але додатково гарантуються державними програмами підтримки підприємництва або міжнародними фінансовими організаціями [13].

І наостанок — про фінансовий результат. Головний показник ефективності для банку — це дохідність портфеля. Її динаміку відображено на рисунку 2.3.

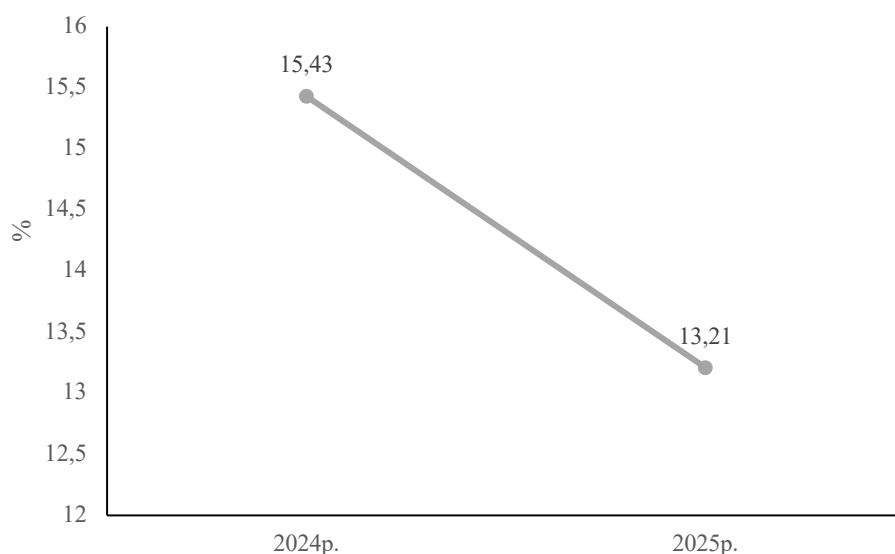

Рисунок 2.3. Динаміка середньої процентної дохідності кредитів МСБ АТ КБ «ПриватБанк» у 2024–2025 рр., %

Середня відсоткова дохідність трохи впала — з 15,43% до 13,21%. Це нормальний ринковий процес: Національний банк України поступово знижував облікову ставку, відповідно, кредити в усій країні ставали дешевшими. До того ж у ПриватБанку дуже велику частку займають саме пільгові програми типу «5-7-9%»,

де ставки для самого бізнесу є низькими, а компенсацію від держави доводиться чекати [29].

Попри невелике зниження маржі, напрям кредитування МСБ залишається для ПриватБанку дуже прибутковим. Банк бере не високою ціною кредитів, а їхньою кількістю та обсягами. Проведений аналіз доводить, що модель кредитування малого та середнього бізнесу в банку побудована грамотно, працює ефективно і повністю виправдовує себе як бізнес-напрямок.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ КРЕДИТУВАННЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ

3.1. Зарубіжний досвід кредитування малого та середнього бізнесу та можливості його адаптації в Україні

Якщо розглядати сучасну світову економіку, то стає абсолютно зрозуміло, що малий і середній бізнес — це фактично її основа та головний драйвер. Саме невеликі компанії зараз створюють нові робочі місця, запускають якісь нові інноваційні ідеї та допомагають усій економічній системі гнучко розвиватися. Статистика наочно показує, що у більшості країн світу понад 90% усіх зареєстрованих підприємств належать саме до цього сектору [48]. Вони забезпечують стабільною роботою величезну кількість людей і допомагають усій державній системі залишатися стійкою. Навіть коли в глобальному просторі починаються якісь масштабні кризи чи серйозні проблеми на ринку, малий бізнес виконує роль амортизатора і активно допомагає країні триматися на плаву [54].

Але при цьому у малого та середнього підприємництва завжди є одна велика проблема — це постійний брак грошей. На практиці виходить так, що саме цьому сектору найважче отримати кредит чи знайти альтернативне фінансування для операційної діяльності. Комерційні банки часто бояться давати їм кошти, тому що бачать у цьому занадто великі ризики для власного капіталу. І для цього є кілька конкретних причин [21]. По-перше, у малих фірм зазвичай немає дорогого майна чи нерухомості, які можна було б залишити банку під заставу. По-друге, їхня кредитна історія або є дуже короткою, або взагалі відсутня на момент звернення. Крім того, малий бізнес сильніше за всіх реагує на будь-які зміни чи потрясіння в країні, через що фінансові установи просто перестраховуються і висувають жорсткі умови, які звичайний підприємець фізично не може виконати.

Цю проблему детально описують дослідники у сфері банківського регулювання. Зокрема, у підручнику «Банківська система» за редакцією професора М. І. Савлука чітко зазначено: «Специфіка кредитування суб'єктів малого бізнесу пов'язана з підвищеним рівнем асиметрії інформації, що змушує комерційні банки

висувати підвищені вимоги до заставного забезпечення або закладати додаткові ризики у вартість кредиту» [6, с. 245]. Це підтверджує, що жорсткість банківських умов в Україні є логічним наслідком ринкових ризиків.

Якщо звернути увагу на розвинені країни Європейського Союзу, то там у свою чергу вже давно створили хорошу, продуману та багаторівневу систему підтримки малого й середнього бізнесу. Вона працює так, що звичайні банківські кредити поєднуються з підтримкою від держави та прямою допомогою від великих міжнародних організацій. Особливо важливу роль у цьому процесі відіграють Європейський інвестиційний банк (European Investment Bank) та Європейський банк реконструкції та розвитку (European Bank for Reconstruction and Development). Ці поважні установи запускають спеціальні програми, які допомагають суттєво зменшити ризики для звичайних комерційних банків через гарантійні механізми, спільне фінансування або цільові кредитні лінії. Завдяки цьому банки охочіше видають кошти МСП навіть тоді, коли загальна ситуація на ринку є нестабільною [39, 41].

Важливою складовою цієї системи є також інтегровані програми розвитку підприємництва, зокрема відома ініціатива EU4Business [41]. Особливість таких програм полягає в тому, що вони дуже вдало поєднують пряму фінансову підтримку з різноманітними корисними нефінансовими інструментами — якісним навчанням для менеджерів, професійними консультаціями експертів, масштабною цифровізацією бізнес-процесів та всебічним сприянням виходу компаній на міжнародні ринки. Така комбінована модель є набагато більш ефективною порівняно з класичним кредитуванням. Справа в тому, що вона не лише забезпечує підприємцям тимчасовий доступ до капіталу для вирішення поточних проблем, але й суттєво підвищує загальну якість управління підприємствами, роблячи їх стабільними в довгостроковій перспективі.

Критично важлива особливість підходу таких інституцій, як ЄБРР, полягає в тому, що вони ніколи не обмежуються лише сухою видачею грошей під відсотки. На практиці міжнародні програми поєднують фінансування з так званим менторством та навчальними програмами для підприємців [40]. Така всебічна

підтримка є критично важливою, особливо коли мова йде про молоді підприємства або стартапи, які знаходяться на етапі становлення і мають обмежений досвід фінансового управління. У таких команд зазвичай ще немає достатніх навичок у стратегічному плануванні, і грамотні поради міжнародних експертів допомагають їм забезпечити життєздатність на початкових етапах ринкової адаптації та правильно розпорядитися позиченими коштами.

На противагу цьому, у країнах, що розвиваються, загальна ситуація виглядає дещо інакше, і там зазвичай переважає модель мікрофінансування. Цей підхід цілеспрямовано орієнтований на забезпечення доступу до фінансових ресурсів для суб'єктів господарювання, що взагалі не можуть скористатися традиційними банківськими послугами через жорсткі бар'єри [30]. Мікрофінансові організації надають невеликі кредити без жорстких вимог до застави майна, що дозволяє залучати до економічної активності широкі верстви населення, включаючи підприємців-початківців. Водночас така модель характеризується відносно високими процентними ставками, що покликані компенсувати підвищені кредитні ризики компаній, та іноді створює додаткове боргове навантаження на позичальників, заганняючи їх у скрутне становище. Масштаб цієї проблеми на глобальному рівні підтверджують міжнародні інституції. У доповіді Світового банку (World Bank Group) щодо розвитку приватного сектору наголошується: «Незважаючи на значний розвиток альтернативних фінансових інструментів, розрив у фінансуванні формальних МСП у країнах, що розвиваються, залишається критичним і становить близько 5,2 трильйона доларів США, що обмежує їхній інвестиційний потенціал» [53, с. 14]. Це чітко свідчить про глобальну проблему фінансової інклюзії у світовій економіці. При цьому Світовий банк оцінює глобальний дефіцит фінансування малого та середнього бізнесу у трильйони доларів США, що чітко свідчить про глобальну проблему фінансової інклюзії у світовій економіці. Це обмежує загальні темпи економічного зростання, інноваційний розвиток та створення робочих місць у багатьох країнах.

Загалом міжнародна практика наочно демонструє, що ефективне фінансування МСП не може базуватися виключно на класичних банківських

кредитах. Найкращі результати досягаються тоді, коли фінансові інструменти щільно поєднуються з інституційною підтримкою, державними гарантіями та програмами розвитку підприємницьких компетенцій [48].

Саме тому адаптація такого досвіду в Україні є особливо актуальною в умовах нашої економічної нестабільності та обмеженого доступу бізнесу до фінансових ресурсів. Одним із ключових напрямків має стати масштабне розширення системи державних гарантій за кредитами для малого та середнього бізнесу, що дозволить суттєво знизити ризики приватних банків і стимулювати загальну кредитну активність [13].

Другим важливим напрямком для нашої держави є поглиблення співпраці з міжнародними фінансовими організаціями, які можуть забезпечити довгострокове та відносно дешеве фінансування економіки [39]. Це є особливо значущим для відновлення підприємницького сектору, який постраждав від кризи, та для підтримки інвестиційних проєктів у стратегічних галузях.

Третім напрямком виступає діджиталізація та цифровізація фінансового сектору. Це включає в себе активне впровадження автоматизованих систем оцінки кредитоспроможності потенційних клієнтів (скорингу), розвиток зручних сервісів онлайн-кредитування та використання сучасних фінтех-рішень [7, 52]. Це дозволяє помітно зменшити транзакційні витрати банків, значно пришвидшити складний процес ухвалення кредитних рішень та підвищити загальну доступність фінансових послуг для звичайних людей.

Додатково важливо паралельно розвивати мікрофінансовий сегмент ринку як ефективний інструмент підтримки мікробізнесу та стартапів, особливо у віддалених регіонах з обмеженим доступом до класичної банківської інфраструктури. Однак розвиток цього сегмента обов'язково має супроводжуватися належним регуляторним контролем для запобігання надмірному борговому навантаженню на позичальників та уникнення фінансових зловживань чи прихованих комісій [20].

У підсумку можна зробити висновок, що Україна поступово формує змішану модель фінансування МСП, яка поєднує елементи європейського інституційного

підходу та механізми мікрофінансування. Подальший розвиток цієї системи потребує посилення інституційної спроможності фінансового сектору, розширення міжнародного партнерства та активного впровадження цифрових фінансових технологій.

3.2. Державна підтримка малого та середнього бізнесу

Розглядаючи практичні аспекти модернізації сектору малого та середнього бізнесу, стає абсолютно очевидним, що фінансово-кредитна підтримка з боку держави є тим фундаментальним важелем, без якого просто неможливо уявити їхній подальший інноваційний розвиток. На мою думку, якщо ми ставимо за мету не просто декларативне відновлення, а реальне формування стійкої національної економіки, підвищення рівня зайнятості та забезпечення стабільного функціонування підприємництва, роль державних інституцій має бути проактивною [24]. Особливо гостро це питання постає сьогодні, коли український бізнес змушений працювати в екстремальних умовах воєнного стану. Щоденні виклики, пов'язані з високими безпековими ризиками, руйнуванням логістичних ланцюжків та виробничої інфраструктури, а також хронічний дефіцит власних фінансових ресурсів, практично блокують можливість підприємств розвиватися самостійно [21]. За таких складних обставин держава повинна брати на себе роль не просто пасивного спостерігача чи контролера, а ключового інституційного гаранта й регулятора, який пропонує бізнесу реальні та дієві інструменти виживання й модернізації.

Досліджуючи сучасну систему державної підтримки малого та середнього підприємництва в Україні, варто підкреслити її комплексний характер, оскільки вона охоплює широкий спектр інструментів — від податкових преференцій та регуляторних послаблень до різноманітних грантових програм [13]. Проте, якщо оцінювати реальну практичну ефективність, то центральною і, мабуть, найпопулярнішою складовою цієї системи на практиці стала урядова програма «Доступні кредити 5-7-9%» [29]. Цей механізм фінансування успішно реалізується

через розгалужену мережу уповноважених банків за безпосередньої координації з боку Національної установи розвитку. Ключова філософія та мета цієї програми полягає в суттєвому здешевленні кредитних ресурсів для кінцевого позичальника, адже держава бере на себе зобов'язання повністю або частково компенсувати банку частину відсоткової ставки. Завдяки цьому реальна вартість грошей для бізнесу знижується до фіксованих 5%, 7% або 9% річних, залежно від конкретного напрямку діяльності та умов фінансування. Більше того, умови програми є досить гнучкими, оскільки передбачають можливість додаткового зниження відсоткової ставки у випадку, якщо підприємство активно створює нові робочі місця, що суттєво стимулює соціальну відповідальність бізнесу в громадах [5, 22].

Для нашого дослідження особливий інтерес викликає саме інвестиційна та інноваційна спрямованість цих кредитних коштів, адже вони не просто покривають поточні касові розриви компаній, а дозволяють підприємствам змінюватися якісно. На основі детального аналізу умов програми можна стверджувати, що фінансування залучається під капітальні інвестиції, які безпосередньо впливають на конкурентоспроможність малого та середнього бізнесу. Зокрема, підприємці спрямовують ці ресурси на придбання новітнього обладнання, модернізацію наявних основних засобів, купівлю комерційної нерухомості для розширення діяльності, а також на будівництво, реконструкцію або капітальний ремонт виробничих об'єктів. Окремим надзвичайно важливим аспектом є те, що кошти дозволяється використовувати для активного впровадження сучасних енергоефективних технологій та запуску інноваційних проєктів, що є критично актуальним в теперішніх реаліях [7]. На мою думку, встановлений ліміт максимального розміру кредиту до 50 мільйонів гривень є цілком виправданим і достатнім, оскільки він дозволяє закривати фінансове питання як зовсім невеликих мікропредставників бізнесу, так і потужних середніх підприємств [29].

Важливість та безальтернативність програми «Доступні кредити 5-7-9%» у сучасних реаліях чітко підтверджується моніторинговими та статистичними даними. Оцінюючи динаміку кредитування, ми бачимо, що лише протягом 2024–2025 років українські підприємці змогли отримати понад 56 тисяч кредитів, а

загальний обсяг фінансування за цими договорами склав вражаючі 198 мільярдів гривень [20]. Для більш наочного відображення масштабів та географічної структури реалізації цієї ініціативи, детальний розподіл залучених фінансових ресурсів у регіональному розрізі представлено нами у Додатку В. Такі масштабні показники красномовно свідчать про те, що програма перетворилася на справжнє фінансове коло рятування для української економіки, дозволивши тисячам підприємств зберегти свій бізнес, утримати робочі місця та продовжити сплачувати податки в бюджет під час війни. Водночас, у контексті вдосконалення державного регулювання, варто звернути увагу на необхідність подальшої оптимізації цього механізму, зокрема в напрямі спрощення бюрократичних процедур при поданні заявок та розширення лімітів для підприємств, які займаються виключно високотехнологічним та експортно-орієнтованим виробництвом [13, 52].

3.3. Пропозиції щодо покращення кредитування малого та середнього бізнесу в Україні

На сучасному етапі розвитку банківської системи особливої актуальності набуває пошук ефективних механізмів фінансової підтримки малого та середнього підприємництва, оскільки саме цей сектор виступає одним із ключових споживачів кредитних ресурсів і водночас є найбільш чутливим до будь-яких змін умов фінансування [12]. В умовах тривалої економічної нестабільності, посилення міжбанківської конкуренції та цифрової трансформації фінансового сектору надзвичайно важливим стає детальне дослідження та практичне освоєння зарубіжного досвіду організації кредитування [54]. Це дозволяє вчасно виявити найбільш дієві інструменти, які можна адаптувати до сучасних українських реалій для стимулювання ділової активності. У світовій практиці для вирішення цієї проблеми сформовано цілісний комплекс взаємопов'язаних механізмів, серед яких провідне місце посідають масштабні державні гарантійні програми, розширення мережі кредитних бюро, цифровізація фінансових послуг, а також активне впровадження альтернативних і небанківських інструментів фінансування [48].

Багаторічний досвід країн Європейського Союзу чітко демонструє високу ефективність прямої державної підтримки кредитування малого та середнього бізнесу. Одним із найуспішніших прикладів у цій сфері є загальноєвропейська програма COSME, яка реалізовувалася за безпосередньої підтримки Європейської Комісії [41]. Головна мета цієї ініціативи полягала у суттєвому розширенні доступу підприємців до фінансових ресурсів через спеціальні механізми часткового гарантування кредитів та надання інвестиційної допомоги. У межах зазначеної програми фінансові посередники, включаючи комерційні банки, отримували державні гарантії, які покривали значну частину ризиків за позиками для невеликих підприємств. Такий підхід став потужним стимулом для банківського сектору, що дозволило фінансовим установам набагато активніше фінансувати бізнес-проекти, які не мали достатнього рівня заставного забезпечення [39].

Важливим елементом сталої фінансової інфраструктури розвинених країн також виступають кредитні бюро та державні кредитні реєстри. За офіційними даними та дослідженнями Світового банку, широке поширення сучасних систем автоматизованого кредитного скорингу та швидкого обміну кредитною інформацією дозволяє кардинально знизити рівень асиметрії інформації між банком і потенційним позичальником [53]. У країнах, де повноцінно функціонують такі бюро, загальна ймовірність отримання фінансування для представників малого бізнесу зростає в середньому на 7–8%, тоді як середні процентні ставки за кредитними договорами знижуються приблизно на 5% за рахунок точнішої оцінки ризиків [54].

Особливо показовим у цьому контексті є досвід Сполучених Штатів Америки, де кредитування малого підприємництва активно підтримується через діяльність урядової Адміністрації малого бізнесу (SBA). Ця організація надає надійні державні гарантії за комерційними кредитами, які в окремих випадках можуть покривати до 85% від загальної суми позики. Завдяки такому механізму приватні банки мінімізують власні втрати й набагато охочіше співпрацюють із підприємцями, а сама адміністрація додатково пропонує широку консультаційну підтримку, спеціалізовані освітні програми та довгостроковий супровід бізнесу.

У Німеччині національна система підтримки малого бізнесу традиційно базується на активній діяльності державного банку розвитку KfW, який розробляє та реалізує цільові кредитні програми для стартапів, інноваційних компаній та класичного сімейного бізнесу. Головними перевагами таких німецьких програм є суттєво пільгові процентні ставки, тривалі строки користування капіталом, а також можливість отримання відстрочки погашення основної суми боргу на початкових етапах реалізації комерційного проєкту. Поряд із державними програмами, суттєвий вплив на розвиток кредитування здійснює стрімка цифровізація банківського сектору, яка дозволяє підприємствам отримувати необхідне фінансування повністю дистанційно через онлайн-платформи та мобільні застосунки [7]. Використання технологій штучного інтелекту, інструментів аналізу великих даних та автоматизованих скорингових моделей дає змогу банку скоротити час ухвалення фінального кредитного рішення до кількох хвилин та значно зменшити власні операційні витрати [52]. За даними авторитетного світового рейтингу цифрової конкурентоспроможності IMD, Україна демонструє позитивну динаміку цифровізації, яка поступово охоплює і фінансову сферу, створюючи передумови для впровадження аналогічних технологій [48].

Щоб детальніше проаналізувати умови, в яких доводиться функціонувати українським підприємствам, варто звернути увагу на вартість залучення фінансових ресурсів у банках України протягом останніх років, включаючи поточні тенденції 2025–2026 років. Динаміка середніх процентних ставок кредитування малого бізнесу в Україні чітко відображає реакцію фінансового ринку на внутрішні та зовнішні економічні шоки [21]. Зокрема, після певного зниження вартості ресурсів у 2024 році до 17,5%, у 2025 році спостерігалось тимчасове зростання середніх ставок для малого бізнесу до рівня 19,8% через жорстку монетарну політику НБУ, проте вже у 2026 році намітилася тенденція до їхнього зниження до 18,0% на тлі загальної стабілізації інфляційних процесів на ринку [23].

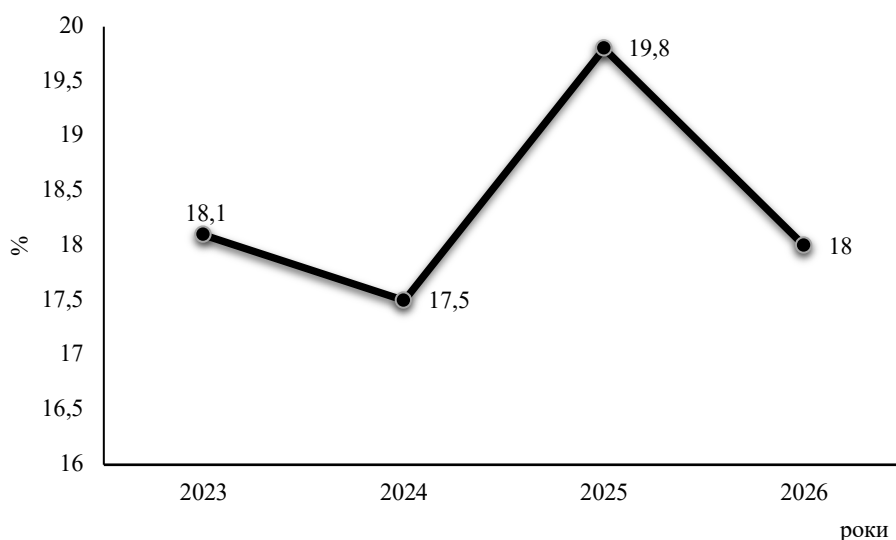

Рис. 3.1. Динаміка середніх процентних ставок кредитування малого бізнесу в Україні у 2023–2026 рр.

Водночас динаміка середніх процентних ставок кредитування для підприємств середнього бізнесу в Україні за аналогічний період демонструє схожі ринкові тренди, проте з традиційно нижчим рівнем вартості капіталу порівняно з малим сегментом [22]. Після досягнення показника 15,2% у 2024 році, пікові значення вартості кредитів для середніх компаній у 2025 році в середньому становили 17,2%, а у 2026 році ставки скоригувалися до більш сприятливих 15,7% завдяки більшим масштабам забезпечення, вищій ліквідності та запуску спільних партнерських програм банків із державою [20, 29].

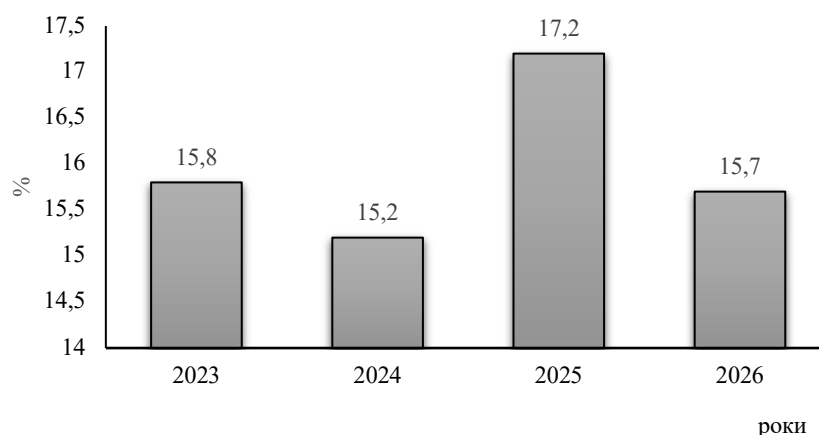

Рис. 3.2. Динаміка середніх процентних ставок кредитування середнього бізнесу в Україні у 2023–2026 рр.

Окрім традиційного банківського кредитування, у глобальній практиці сьогодні активно розвиваються альтернативні джерела фінансування, до яких належать краудфандинг, peer-to-peer (P2P) кредитування, факторинг, лізинг, залучення коштів бізнес-ангелів, діяльність акселераторів та фінансування на основі майбутнього доходу компанії [30, 44]. Ці інструменти є особливо актуальними для новостворених компаній на ранніх стадіях розвитку, які об'єктивно не можуть відповідати жорстким класичним вимогам комерційних банків щодо обов'язкової наявності тривалої фінансової історії чи коштовного майна [7]. Наприклад, відомі світові краудфандингові платформи дозволяють підприємцям залучати необхідний стартовий капітал безпосередньо від кінцевих споживачів та потенційних клієнтів, тоді як спеціалізовані P2P-платформи забезпечують пряме з'єднання між позичальниками та приватними інвесторами, мінімізуючи роль традиційних посередників [45].

Для України сьогодні найбільш доцільною є комплексна адаптація перевірених зарубіжних практик підтримки малого та середнього бізнесу на кількох взаємопов'язаних рівнях.

По-перше, необхідно розширювати програми державного гарантування кредитів, що дозволить значно знизити рівень кредитних ризиків для комерційних банків і підвищити загальну доступність фінансування для підприємців [13].

Важливим стратегічним напрямом також виступає прискорений розвиток цифрового кредитування для бізнесу, яке забезпечує швидший, прозоріший і повністю дистанційний процес оформлення позик завдяки інтеграції сучасних онлайн-платформ [52].

Окрему увагу в межах цієї модернізації слід приділити вдосконаленню внутрішніх систем кредитного скорингу банківських установ, що дозволить більш точно та об'єктивно оцінювати реальну платоспроможність клієнтів і нівелювати інформаційні бар'єри на фінансовому ринку [46].

Окрім цього, перспективним кроком є повноцінне інтегрування альтернативних джерел фінансування, таких як краудфандинг та інші небанківські

інструменти, під чітким наглядом і контролем з боку Національного банку України [20].

Завершальним вектором у цьому процесі має стати максимальне спрощення доступу підприємців до чинних пільгових кредитних програм, мінімізація бюрократичних процедур та зменшення пакету документів, що безпосередньо сприятиме активізації підприємницької діяльності та загальному відновленню української економіки в умовах тривалої нестабільності [29].

ВИСНОВКИ

Підсумкові результати комплексного дослідження теоретичних засад, методичних підходів та практичного стану банківського кредитування суб'єктів малого та середнього бізнесу (МСБ) дозволили сформулювати такі самостійні висновки, узагальнення та рекомендації:

1. Обґрунтовано теоретичну природу банківського кредиту як чинника розвитку МСБ. Дослідження підтвердило, що кредит для невеликих підприємств є не просто фінансовою послугою, а базовим каталізатором бізнес-процесів [6]. Він є інструментом передачі тимчасово вільних грошових ресурсів комерційного банку у користування компаніям ринкового сектору (які відповідають нормативним параметрам за штатом та рівнем доходів) на засадах платності, поворотності й чітких строків. На рівні окремого підприємства залучення кредиту дає змогу швидко долати дефіцит ліквідності та фінансувати оновлення потужностей. У масштабах усієї країни ефективна кредитна підтримка МСБ прямо трансформується у макроекономічні здобутки: забезпечує приріст валового внутрішнього продукту, стимулює створення робочих місць і зміцнює соціально-економічну стабільність суспільства [48].

2. Систематизовано діючі фінансові механізми кредитного забезпечення бізнесу. З'ясовано, що сучасна архітектура фінансування МСБ в Україні має комбінований характер і базується на взаємодії ринкових інструментів, державних пільгових ініціатив та міжнародної донорської підтримки [7]. Провідну роль відіграє урядова програма «Доступні кредити 5-7-9%», яка виконує функцію компенсатора високих відсоткових ставок для позичальників [29]. Класичні банківські продукти (відновлювані кредитні лінії, експрес-овердрафти без застави, фінансовий лізинг) залишаються затребуваними завдяки оперативності їхнього оформлення, попри підвищену вартість через фактор воєнних ризиків. Додатковим фінансовим буфером виступають безповоротні державні гранти та цільові програми міжнародних інституцій, які допомагають компаніям зберігати життєздатність [13, 39].

3. Оцінено загальні тенденції та специфіку розвитку кредитного ринку України. Встановлено, що протягом 2024–2026 років вітчизняний ринок кредитування МСБ функціонував у режимі підвищеної турбулентності та адаптації до викликів воєнного стану [21]. Попри жорсткі зовнішні обмеження, обсяги фінансування реального сектору в національній валюті стабільно збільшувалися. Головним позитивним трендом досліджуваного періоду стало поступове зниження вартості запозичень, що відбулося внаслідок пом'якшення монетарної політики Національного банку України та зниження облікової ставки. Це дозволило багатьом підприємствам змінити пріоритети: перейти від стратегії утримання бізнесу на плаву до розробки планів релокації, модернізації та відновлення діяльності [23].

4. Проведено аналітичну оцінку ефективності кредитування МСБ на прикладі АТ КБ «ПриватБанк». Практичний аналіз показників діяльності фінансової установи за 2024–2026 роки підтвердив її абсолютне домінування в сегменті обслуговування приватного сектору [4, 5]. Кредитний портфель МСБ банку продемонстрував динамічне зростання (з 142 млрд грн у 2024 році до 170 млрд грн на кінець 2026 року) [3]. Ключові індикатори якості портфеля свідчать про виважену ризикову політику: переважну більшість становлять стандартні кредити з мінімальним рівнем загрози дефолту, а частка непрацюючих позик (NPL) утримується в межах норми. Формування резервів під очікувані збитки (ECL) за вимогами МСФЗ 9 здійснюється своєчасно та в адекватних обсягах, що гарантує капітальну стійкість установи [46]. Незначний спад середньої відсоткової дохідності портфеля (до рівня 13,21% у 2025 році) є природним ринковим наслідком зниження ставок НБУ та високої концентрації пільгових позик, проте загальна рентабельність на пряму залишається високою за рахунок ефекту масштабу та механізмів державного розподілу ризиків [29].

5. Визначено перспективні орієнтири адаптації найкращого світового досвіду. Дослідження міжнародних моделей подолання наслідків масштабних криз показало, що фінансове відродження МСБ є фундаментом для швидкої реанімації економічних систем [39, 41]. Обґрунтовано доцільність поглиблення інтеграції українського банківського сектору з міжнародними структурами (ЄБРР, IFC,

Європейський інвестиційний банк) [40]. Стратегічним завданням у цьому напрямі є залучення довгострокових цільових ресурсів від іноземних партнерів та приватного капіталу діаспори. Отримані кошти мають спрямовуватися на фінансування високотехнологічних, експортноорієнтованих та енергоефективних проєктів МСБ на умовах мінімальних відсоткових ставок та тривалих канікул для виплати тіла кредиту [7, 52].

6. Сформульовано стратегічні вектори оптимізації державної політики кредитної підтримки. Запропоновано впровадження моделі гнучкого (диференційованого) підходу до кредитного забезпечення вітчизняних підприємців. Особливу увагу має бути приділено суб'єктам господарювання, які функціонують у деокупованих районах або зонах підвищеної воєнної небезпеки. Для цієї категорії бізнесу доцільно розробити спеціальні умови: встановлення фіксованої ставки фінансування на рівні до 5% річних на початкові етапи відновлення, запровадження механізму 100%-го покриття кредитів державними гарантіями або пулами міжнародних донорів (через дефіцит ліквідної власної застави у підприємців), а також надання індивідуальних графіків погашення боргів. Реалізація цих заходів дозволить зберегти ділову активність у регіонах, зупинити відтік людського капіталу та закласти надійну основу для повоєнної відбудови України [24, 53].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрос С. Проблеми та шляхи розширення мікрокредитування аграрного виробництва. Recommended for publication by the scientific council Lesya Ukrainka Volyn National University. 2021. С.136 – 138 (дата звернення: 15.05.2026).
2. Артур В.Ж. Проблеми вдосконалення механізму банківського кредитування як засобу стимулювання розвитку ринку кредитних послуг в Україні. Вісник економічної науки України. 2020. № 1 (38). С. 196-201(дата звернення: 17.05.2026).
3. АТ КБ «ПриватБанк». Окрема фінансова звітність за 2024 рік. URL: <https://privatbank.ua> (дата звернення: 26.05.2026) (дата звернення: 19.05.2026).
4. АТ КБ «ПриватБанк». Окрема фінансова звітність за 2025 рік. URL: <https://privatbank.ua> (дата звернення: 26.05.2026).
5. АТ КБ «ПриватБанк». Річний звіт за 2025 рік. URL: <https://privatbank.ua> (дата звернення: 26.05.2026).
6. Банківська система : підручник / за ред. М. І. Савлука. К. : КНЕУ, 2018. 584 с.(дата звернення: 19.05.2026).
7. Бондаренко Л., Подарин А. Цифровізація банківського сектору України. Economy and Society Journal. Issue 55. 2023. С. 112–119(дата звернення: 15.05.2026).
8. Бунге М. Х. Теорія кредиту. К. : Основа, 2009. 312 с. (дата звернення: 19.05.2026).
9. Вергун А. М. Роль та перспективи розвитку мікрокредитування в країнах, що розвиваються. Ефективна економіка. 2020. № 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7660> (дата звернення: 04.05.2026).
10. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 11.05.2026).
11. Дзюблюк О. В. Банківська система України. Тернопіль : ТНЕУ, 2019. 460 с. (дата звернення: 19.05.2026).
12. Дзюблюк О. В. Сучасні аспекти розуміння сутності і ролі кредиту як економічної категорії. Світ фінансів. 2017. № 1. С. 7-16. (дата звернення: 18.05.2026).

13.Дія.Бізнес. Огляд міжнародних програм фінансування для МСП. URL: https://business.diia.gov.ua/finance/handbook/oglyad_mizhnarodnih_program_finansuvannya_dlya_msp (дата звернення: 17.05.2026).

14.Доценко І. О., Доценко В. В. Сутність та значення кредитної діяльності банку у сучасних умовах економічного розвитку. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2017. Вип. 12 (1). С. 94-98. (дата звернення: 13.05.2026)

15.Дятлова Ю. В. Механізми розвитку та безпеки банківського кредитування: досвід країн ЄС та сучасні реалії. Вісник економічної науки України. 2018. № 2 (35). С. 51-57.

16.Електронний репозитарій DSpace UzhNU (наукова праця про кредит). URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua> (дата звернення: 19.05.2026).

17.Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 № 2121-III. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2001. № 5-6. ст. 30. (дата звернення: 17.05.2026).

18.Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 № 996-XIV. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1999. № 40. ст. 365(дата звернення: 19.04.2026).

19.Міністерство фінансів України. Офіційні дані щодо макроекономічних показників та фінансового сектору. URL: <https://mof.gov.ua> (дата звернення: 26.05.2026).

20.Національний банк України. Звіт про фінансову стабільність, 2025. URL: <https://bank.gov.ua> (дата звернення: 17.05.2026).

21.Національний банк України. Огляд банківського сектору України. URL: <https://bank.gov.ua> (дата звернення: 17.05.2026).

22.Національний банк України. Огляд кредитного ринку України, 2024. URL: <https://bank.gov.ua> (дата звернення: 17.05.2026).

23.Національний банк України. Статистика банківського сектору України (2024–2025). URL: <https://bank.gov.ua> (дата звернення: 26.05.2026).

24. Нікіфоров П. О., Марич М. Г. Сутнісна характеристика малого і середнього бізнесу в трансформаційних умовах реформування економіки України. Сталий розвиток економіки. 2021. № 2. С. 54–56 (дата звернення: 17.05.2026).

25. Офіційний сайт АТ «Ощадбанк». Фінансова звітність, 2024. URL: <https://www.oschadbank.ua> (дата звернення: 16.05.2026).

26. Офіційний сайт АТ «ПУМБ». Звітність, 2025. URL: <https://www.pumb.ua> (дата звернення: 16.05.2026).

27. Офіційний сайт АТ «Укрексімбанк». Аналітика, 2024. URL: <https://www.eximb.com> (дата звернення: 18.05.2026).

28. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 19.05.2026).

29. Постанова Кабінету Міністрів України «Про надання фінансової державної підтримки» від 24 січня 2020 р. № 28. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/28-2020-%D0%BF> (дата перегляду: 25.05.2026).

30. Приймак Н. В. Сутнісні характеристики кредиту як основного фінансового інструмента кредитування. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2018. № 6. С. 7-16. (дата звернення: 12.05.2026).

31. Райффайзен Банк Україна. Огляд кредитного портфеля, 2025. URL: <https://raiffeisen.ua> (дата звернення: 19.04.2026).

32. Сміт А. Дослідження про природу і причини багатства народів. К. : Наш формат, 2018. 736 с. (дата звернення: 16.05.2026).

33. Фрідман М. Капіталізм і свобода. К. : Наш формат, 2017. 216 с. (дата звернення: 19.04.2026).

34. Шумпетер Й. Теорія економічного розвитку. К. : Основи, 2011. 272 с. (дата звернення: 17.05.2026).

35. Bank for International Settlements. Credit dynamics and financial cycles. URL: <https://www.bis.org/publ/work857.pdf> (дата звернення: 17.05.2026).

36. Commission Recommendation 2003/361/EC of 6 May 2003 concerning the definition of micro, small and medium-sized enterprises. URL: <https://eur->

lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32003H0361 (дата перегляду: 25.05.2023).

37.Economy and Society (Науковий журнал). Електронний ресурс: https://economyandsociety.in.ua/journals/16_ukr/80.pdf (дата звернення: 17.05.2026).

38.Economy and State (Науковий журнал). Електронний ресурс: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/2_2020/70.pdf (дата звернення: 17.05.2026).

39.EU4Business Initiative. About the initiative. Електронний ресурс: <https://eu4business.eu/about-us/initiative/> (дата звернення: 17.05.2026).

40.EU4Business News. EBRD loan to ProCredit Bank Georgia supports youth-led businesses. URL: <https://eu4business.eu/news/ebrd-loan-to-procredit-bank-georgia-supports-youth-led-businesses/> (дата звернення: 17.05.2026).

41.European Commission. Funding opportunities for small businesses. URL: https://commission.europa.eu/funding-tenders/how-apply/eligibility-who-can-get-funding/funding-opportunities-small-businesses_en (дата звернення: 17.05.2026).

42.European Investment Bank. Access to Finance for SMEs in Europe, 2022. URL: <https://www.eib.org>

43.European Investment Bank (EIB). SME support overview. URL: <https://www.eib.org/en/easy-to-read/eib-smes> (дата звернення: 17.05.2026).

44.Founder. Alternative financing options for small businesses. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1409> (дата звернення: 18.05.2026).

45.IMD World Digital Competitiveness Ranking 2021. Lausanne : IMD, 2021. 182 p. (дата звернення: 09.05.2026).

46.International Financial Reporting Standards (IFRS 9). Financial Instruments: Classification and Measurement. URL: <https://www.ifrs.org> (дата звернення: 26.05.2026).

47.Marshall A. Principles of Economics. London : Palgrave Macmillan, 2013. 784 p. (дата звернення: 07.05.2026).

48.OECD. Financing SMEs and Entrepreneurs 2024: An OECD Scoreboard. URL: <https://www.oecd.org> (дата звернення: 05.05.2026).

49.Schumpeter J. The Theory of Economic Development. Cambridge : Harvard University Press, 1934. 255 p. (дата звернення: 06.05.2026)

50.Small and Medium Enterprise Finance: New Approaches to Financing Small and Medium Enterprises / World Bank Group. Washington, D.C. : World Bank, 2021. 82 p. (дата звернення: 05.05.2026)

51.Small Business Administration (SBA), USA. URL: <https://www.sba.gov> (дата звернення: 03.05.2026).

52.World Bank. Improving Access to Finance for SMEs through Credit Reporting Information. URL: <https://www.worldbank.org> (дата звернення: 06.05.2026).

53.World Bank. Financing SMEs in Emerging Economies, 2024. URL: <https://www.worldbank.org> (дата звернення: 20.05.2026).

54.World Bank. SME Finance Overview. URL: <https://www.worldbank.org/ext/en/topic/competitiveness/small-and-medium-enterprises-smes-finance> (дата звернення: 17.05.2026).

55.World Bank. SME Finance: Innovations in Digital Lending, 2023. URL: <https://documents.worldbank.org>

Державна програма «Доступні кредити 5-7-9%»

Отримайте кредит під 5, 7 або 9% річних! За програмою держава компенсує частину кредитного навантаження – що більше робочих місць ви створюєте, то більшу компенсацію % за кредитом отримуєте.

[Замовити зустріч](#)[Детальніше](#)

Сума кредиту

Від 100 тис. до 50 млн грн

Термін кредитування

До 3 років

Комісія

1–1,5% від суми кредиту

Програма державних гарантій

Зобов'язання позичальників щодо надання застави за кредитними договорами можуть бути забезпечені державною гарантією з боку держави (до 50%).

[Подати заявку](#)[Детальніше](#)

Сума кредиту

Від 100 тис. до 50 млн грн

Термін кредитування

До 3 років

Комісія

1% від суми кредиту

Програма Європейського банку реконструкції та розвитку

Спрямовано на фінансування оборотного капіталу та інвестиційних цілей для мікро-, малих, середніх і великих підприємств, що працюють у таких галузях, як сільське господарство й сільськогосподарські послуги, харчова й легка промисловість, виробництво й послуги у сфері будівництва, транспорт і логістика, туризм і культура, роздрібна торгівля.

[Замовити зустріч](#)[Детальніше](#)

Сума кредиту

до 5 млн євро (в екв.)

Строк кредитування

До 5 років

Комісія

–

Програма підтримки експортерів

Кредитування експортерів із частковим покриттям страховою ПрАТ «Експортно-кредитне агентство» (ЕКА).

[Подати заявку](#)[Детальніше](#)

Сума кредиту

До 10 млн грн

Термін кредитування

До 1 року

Комісія (разова)

Під час видачі кредиту

Комісія (додаткова)

За управління фінансовим кредитом

Додаток Б

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "ПРИВАТБАНК" Окремий звіт про фінансовий стан на 31 грудня 2025 року

У тисячах українських гривень	Прим.	31 грудня 2025	31 грудня 2024
АКТИВИ			
Грошові кошти та їх еквіваленти	6	155 738 948	151 768 407
Кредити та аванси банкам	7	127 052 271	86 588 588
Кредити та аванси клієнтам	8	156 362 304	112 761 275
Інвестиційні цінні папери в т.ч.:		419 449 530	375 094 133
- за справедливою вартістю через прибуток чи збиток	9	117 020 349	110 699 180
- за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	9	217 284 985	204 240 124
- за амортизованою собівартістю	9	85 144 196	60 154 829
Поточні податкові активи	25	4 271	3 763
Інвестиційна нерухомість		2 005 133	2 005 133
Основні засоби	10	7 178 830	5 173 360
Нематеріальні активи за винятком гудвілу	10	2 461 291	1 971 835
Відстрочені податкові активи	25	1 098 242	1 629 261
Інвестиції в дочірні підприємства, спільні підприємства та асоційовані підприємства		30 246	30 246
Інші фінансові активи	11	14 492 346	13 495 876
Інші нефінансові активи	12	10 039 767	9 932 144
Непоточні активи або групи вибуття, класифіковані як утримувані для продажу або як утримувані для виплати власникам	13	320 547	1 007 560
Загальна сума активів		896 233 726	761 461 581
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ			
Кошти клієнтів	14	731 571 042	621 595 528
Інші залучені кошти	15	8 449 287	6 199 140
Поточні податкові зобов'язання	25	42 133 018	21 552 955
Інші фінансові зобов'язання	16	3 805 758	4 071 662
Забезпечення у т.ч.:	17	6 251 442	6 013 144
- резерви за кредитними зобов'язаннями та контрактами фінансової гарантії		882 085	1 045 844
- інше забезпечення		5 369 357	4 967 300
Інші нефінансові зобов'язання	18	3 739 958	2 885 298
Загальна сума зобов'язань		795 950 505	662 317 727
ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ			
Статутний капітал	19	206 059 744	206 059 744
Емісійний дохід		22 690	22 690
Інші резерви	9, 10	6 709 586	2 558 674
Результат від операцій з акціонером		12 173 821	12 173 821
Резерв та інші фонди банку	19	16 853 715	14 846 672
Накопичений дефіцит		(141 536 335)	(136 517 747)
Загальна сума власного капіталу		100 283 221	99 143 854
Загальна сума власного капіталу та зобов'язань		896 233 726	761 461 581

Затверджено до вилучення та підписано 20 березня 2026 року.

Карл Мікаель Бьоркнерт
Голова Правління

Л. П. Чернишова
Заступник Голови Правління (з питань фінансів)

Л. П. Чапістрок
Головний бухгалтер

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "ПРИВАТБАНК"
Окремий звіт про сукупний дохід за рік, що закінчився 31 грудня 2025 року

У тисячах українських гривень	Прим.	2025 рік	2024 рік
Прибуток за рік		29 082 508	40 140 855
Інший сукупний дохід			
Статті, які будуть у подальшому рекласифіковані у прибуток чи збиток:			
Фінансові інструменти що визнаються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід:			
- Прибутки (збитки) від фінансових активів, оцінених за справедливою вартістю через інший сукупний дохід, до оподаткування	9	2 892 705	4 811 972
- Коригування перекласифікації фінансових активів, оцінених за справедливою вартістю через інший сукупний дохід, до оподаткування		(742 490)	(1 093 208)
- Зміни у резерві під очікувані кредитні збитки	9	1 853 070	1 209 529
- Податок на прибуток, що відноситься до фінансових активів, що оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід у складі іншого сукупного доходу	25	174 264	(542 096)
Статті, які не будуть рекласифіковані у прибуток чи збиток:			
Будівлі та земля:			
- Інший сукупний дохід, до оподаткування, прибутки (збитки) від переоцінки	10	(10 164)	(21 230)
- Податок на прибуток, що відноситься до змін у дооцінці у складі іншого сукупного доходу	25	2 158	5 128
Загальна сума іншого сукупного доходу		4 169 543	4 370 095
Загальна сума сукупного доходу		33 252 051	44 510 950

Затверджено до випуску та підписано 20 березня 2026 року.

Карл Мікаель Бьоркнерт
Голова Правління

Л. П. Чернишова
Заступник Голови Правління (з питань фінансів)

Л. П. Чапістрак
Головний бухгалтер

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "ПРИВАТБАНК"

Окремий звіт про прибуток або збиток за рік, що закінчився 31 грудня 2025 року

У тисячах українських гривень	Прим.	2025 рік	2024 рік
Процентні доходи в т.ч.:		91 214 154	77 593 517
- процентний дохід, обчислений із застосуванням методу ефективного відсотка	20	86 055 285	72 892 263
- інші процентні доходи	20	5 158 869	4 701 254
Процентні витрати	20	(11 287 964)	(10 706 232)
Чистий процентний дохід		79 926 190	66 887 285
Прибуток від зменшення корисності та сторнування збитку від зменшення корисності (збиток від зменшення корисності), визначені згідно з МСФЗ 9	21	(2 715 178)	(2 072 409)
Чисті процентні доходи після вирахування резерву на зменшення корисності		77 211 012	64 814 876
Комісійні доходи	22	50 206 745	46 601 890
Комісійні витрати	22	(22 276 586)	(18 834 026)
Чистий прибуток (збиток) від операцій з іноземною валютою		5 664 530	5 497 094
Чистий прибуток (збиток) від операцій з іноземною валютою		(616 035)	(3 200 972)
Чистий прибуток (збиток) від операцій з борговими фінансовими інструментами, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	9	742 490	1 093 208
Чистий прибуток (збиток) від операцій з фінансовими інструментами за справедливою вартістю через прибуток або збиток	9	6 308 984	10 298 356
Чистий прибуток (збиток) від переоцінки об'єктів інвестиційної нерухомості		-	41 305
Витрати на виплати працівникам		(15 954 005)	(12 483 512)
Амортизаційні витрати	10	(2 466 157)	(2 731 566)
Інші адміністративні та операційні витрати в т.ч.:	23	(12 726 401)	(11 339 595)
- розформування (витрати на створення) резерву під юридичні ризики	17, 23	(558 951)	(609 006)
- адміністративні та операційні витрати	23	(12 167 450)	(10 730 589)
Інші доходи	24	2 259 010	1 618 346
Інші прибутки (збитки) - збиток від модифікації фінансових активів		(436 326)	(375 751)
Доходи (витрати), які виникають під час первісного визнання фінансових активів за процентною ставкою, вищою або нижчою, ніж ринкова		5 263	544
Прибуток (збиток), що виникає від припинення визнання фінансових активів, оцінених за амортизованою собівартістю		44 519	3 937
Прибуток до оподаткування		87 967 043	81 004 134
(Витрати на сплату податку) доходи від повернення податку	25	(58 884 535)	(40 863 279)
Прибуток за рік		29 082 508	40 140 855

Затверджено до випуску та підписано 20 березня 2026 року.

Карл Мікаель Бьоркнерт
Голова Правління

Л. П. Чернишова
Заступник Голови Правління (з питань фінансів)

Л. П. Чапістрак
Головний бухгалтер

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "ПРИВАТБАНК"
Окремий звіт про зміни у власному капіталі за рік, що закінчився 31 грудня 2025 року

У тисячах українських гривень	Прим.	Статутний капітал	Емісійний дохід	Резерв переоцінки будівель	Інші резерви		Всього інші резерви	Результат від операцій з акціонером	Резерви та інші фонди банку	Накопичений дефіцит	Загальна сума власного капіталу
					Резерв переоцінки збитків за фінансовими активами, оцінених за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	Резерв переоцінки заінструментів капіталу					
Власний капітал на 1 січня 2024 р.		206 059 744	22 690	584 284	(2 325 270)	(461)	(1 741 447)	12 173 821	12 958 438	(144 628 594)	84 844 652
Прибуток за рік		-	-	-	-	-	-	-	-	40 140 855	40 140 855
Інший сукупний дохід		-	-	(16 102)	4 385 676	521	4 370 095	-	-	-	4 370 095
Сукупний дохід		-	-	(16 102)	4 385 676	521	4 370 095	-	-	40 140 855	44 510 950
Збільшення (зменшення) через інші зміни, власний капітал:		-	-	-	-	2 099	2 099	-	-	(2 099)	-
- вибуття інструментів капіталу		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
- переведення (амортизації) резерву переоцінки будівель до нерозподіленого прибутку		-	-	(72 073)	-	-	(72 073)	-	-	72 073	-
Розподіл прибутку		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
- переведення до резервного фонду	19	-	-	-	-	-	-	-	1 888 234	(1 888 234)	-
- дивіденди, визнані як розподілені між власниками	19	-	-	-	-	-	-	-	-	(30 211 748)	(30 211 748)
Власний капітал на 31 грудня 2024 р.		206 059 744	22 690	496 189	2 060 406	2 159	2 558 674	12 173 821	14 846 672	(136 517 747)	99 143 854
Власний капітал на 1 січня 2025 р.		206 059 744	22 690	496 189	2 060 406	2 159	2 558 674	12 173 821	14 846 672	(136 517 747)	99 143 854
Прибуток за рік		-	-	-	-	-	-	-	-	29 082 508	29 082 508
Інший сукупний дохід		-	-	(8 006)	4 177 271	278	4 169 543	-	-	-	4 169 543
Сукупний дохід		-	-	(8 006)	4 177 271	278	4 169 543	-	-	29 082 508	33 252 051
Збільшення (зменшення) через інші зміни, власний капітал:		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
- переведення (амортизації) резерву переоцінки будівель до нерозподіленого прибутку		-	-	(18 631)	-	-	(18 631)	-	-	18 631	-
Розподіл прибутку		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
- переведення до резервного фонду	19	-	-	-	-	-	-	-	2 007 043	(2 007 043)	-
- дивіденди, визнані як розподілені між власниками	19	-	-	-	-	-	-	-	-	(32 112 684)	(32 112 684)
Власний капітал на 31 грудня 2025 р.		206 059 744	22 690	469 472	6 237 677	2 437	6 709 586	12 173 821	16 853 715	(141 536 335)	100 283 221

Затверджено до випуску та підписано 20 березня 2026 року.

Карл Мікаель Бьоркквист
Голова Правління

Л. П. Чернишова
Заступник Голови Правління (з питань фінансів)

Л. П. Чаністрак
Головний бухгалтер

Примітки, подані на сторінках 6-104 є невід'ємною частиною цієї окремої фінансової звітності.

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "ПРИВАТБАНК"

Окремий звіт про рух грошових коштів за рік, що закінчився 31 грудня 2025 року

У тисячах українських гривень	Прим.	2025 рік	2024 рік
Грошові потоки від операційної діяльності			
Проценти отримані		90 967 448	77 394 109
Проценти сплачені		(11 269 624)	(10 722 453)
Комісійні доходи, що отримані		50 206 745	46 601 890
Комісійні витрати, що сплачені		(22 143 808)	(18 463 348)
Чисте (збільшення)/зменшення від операцій з іноземною валютою		5 664 530	5 497 094
Виплати працівникам		(15 560 974)	(12 168 648)
Адміністративні витрати та інші операційні виплати, що сплачені		(12 080 326)	(11 652 184)
Інші доходи		1 718 875	2 100 552
Повернення податків на прибуток (сплата)		(37 597 539)	(45 315 624)
Відшкодування за раніше списаними кредитами		873 203	708 870
Грошові потоки, отримані від операційної діяльності, до змін в операційних активах та зобов'язаннях		50 778 330	33 980 258
Зміни в операційних активах та зобов'язаннях			
Чисте (збільшення)/зменшення кредитів та авансів банкам		(39 080 714)	46 620 015
Чисте (збільшення)/зменшення кредитів та авансів клієнтам		(45 296 659)	(21 129 837)
Чисте (збільшення)/зменшення інших фінансових активів		(406 455)	412 236
Чисте (збільшення)/зменшення інших активів		554 579	(1 137 578)
Інші надходження (вибуття) грошових коштів		691	36 713
Чисте збільшення(зменшення) коштів клієнтів		102 690 249	48 652 808
Чисте збільшення(зменшення) інших нефінансових зобов'язань		209 308	(5 744)
Чисте збільшення(зменшення) інших фінансових зобов'язань		410 238	796 516
Чисті грошові кошти, отримані від операційної діяльності		69 859 567	108 225 387
Грошові потоки від інвестиційної діяльності			
Надходження від продажу основних засобів		3 325	2 988
Придбання основних засобів	10	(2 988 315)	(1 529 000)
Придбання нематеріальних активів	10	(1 587 982)	(1 108 000)
Придбання цінних паперів в т.ч.:		(169 983 824)	(232 930 463)
- за справедливою вартістю через інший сукупний дохід		(138 599 545)	(169 652 039)
- за амортизованою собівартістю		(31 384 279)	(63 278 424)
Надходження від реалізації та погашення інвестиційних цінних паперів в т.ч.:		135 573 272	147 396 219
- за справедливою вартістю через інший сукупний дохід		129 712 148	147 396 219
- за амортизованою собівартістю		5 861 124	-
Надходження від продажу інвестиційної нерухомості		-	66
Чисті грошові кошти, використані в інвестиційній діяльності		(38 983 524)	(88 168 190)
Грошові потоки від фінансової діяльності			
Виплати за орендними зобов'язаннями		(810 373)	(765 338)
Дивіденди сплачені	19	(32 112 684)	(30 211 748)
Повернення інших залучених коштів		(447 814)	(186 448)
Отримання інших залучених коштів	15	2 692 425	3 745 600
Чисті грошові кошти, використані в фінансовій діяльності	33	(30 678 446)	(27 417 934)
Вплив змін валютного курсу на грошові кошти та їх еквіваленти		3 785 049	7 166 725
Вплив очікуваних кредитних збитків на грошові кошти та їх еквіваленти		(12 105)	(319 252)
Чисте збільшення (зменшення) грошових коштів та їх еквівалентів		3 970 541	(513 264)
Грошові кошти та їх еквіваленти на початок року	6	151 768 407	152 281 671
Грошові кошти та їх еквіваленти на кінець року	6	155 738 948	151 768 407

Затверджено до випуску та підписано 20 березня 2026 року.

Карл Мікаель Бьоркнерт
Голова Правління

Л. П. Чернишова
Заступник Голови Правління (з питань фінансів)

Л. П. Чаністрак
Головний бухгалтер

ПІДТРИМКА ПОСІВНОЇ КАМПАНІЇ – ЗМІНИ ДО ПРОГРАМИ «ДОСТУПНІ КРЕДИТИ 5-7-9%»*

Основні зміни для підтримки сільськогосподарських товаровиробників

1

Програма розширена на середні підприємства з річним доходом **до 50 млн євро** **РАНІШЕ** 20 млн євро **ТА** на великі підприємства з річним доходом **> 50 млн євро** незалежно від кількості працюючих

5

6 місяців
Строк кредиту

2

50 млн грн **7** 60 млн грн Максимальна сума кредиту для всіх суб'єктів підприємництва (з урахуванням групи пов'язаних компаній)

6

до 31 травня
Термін подачі заявки на участь у програмі

3

0%
Процентна ставка

7

80%
від суми кредиту суб'єкта мікро, малого та середнього підприємництва (крім суб'єктів великого підприємництва)
Розмір кредитної гарантії

4

Цілі кредитування:
 Інвестиційний кредит на придбання с/г техніки

кредит на поповнення обігових коштів для придбання насіння, добрив та паливно-мастильних матеріалів

* Постанова КМУ від 12.03.2022 № 274 «Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 24 січня 2020 р. № 28 та від 14 липня 2021 р. № 723»